

Kuinka meillä käännetään.

GUSTAV FRENSSEN. **Hilligenlei** (Pyhä maa). Suomentanut Volter Kilpi.

Melkoinen osa siitä kaunokirjallisuusmäärästä, joka käännosten kautta vuosittain liittyy kirjallisuuteemme, saa suomalaisesta asustaan kiittää ammattikaunokirjailijoitamme. Tätä voisi katsoa kirjallisuudellemme vain onneksi. Sillä kun käänнос, täyttääkseen tarkotuksensa ei suinkaan saa olla alkutekstin sanojen toiskielisten vastinten peräkkäinlatomista, vaan sen ajatusten toisella kielellä uudestaan ajattelemista ja tämän mukaiseen muotoon pukemista, niin kukapa olisikaan tähän työhön pystyvempi kuin kaunokirjailija, jonka aisti on luontaisen herkkä tajuamaan vieraskielisenkin runoilijan mielialoja ja jolle kuin itsestään tarjoutuvat keinot, millä mahdollisimman onnistuneesti siirtää ne omankieliseen lukijaan.

Käytännössä asia meillä on kuitenkin saanut toisen muodon. Kaunokirjailijaimme tekemät käännökset eivät muista käännoksistä eroa likimainkaan niin edukseen kuin olisi oikeus odottaa. Suomennostyö näet on kaunokirjailijoillemme vain välityötä — olin sanoa: hätätyötä — joka useimmiten ei tekijäänsä huvita — paitsi rahallisella tuloksellaan — ja joka kuin paha urakka ainakin koetetaan saada käsistä pois niin joutuin kuin suinkin. On selvä että tällaisissa käännoksissä liian usein pyrkii olemaan urakkatyön tavallinen vika, hutiloisuus. Puhumatta nyt käännosten asiallisesta tarkkuudesta, jota ei aina voi kehua kuin likimääräiseksi, on useiden kieliasu kovin kehno. Kirjailija, joka omissa teoksissaan osottautuu kielenkäytön tositaituriksi, päästää käännoksiinsä murteellisuuksia, kankeita lauseparsia, muukalaisuuksia, vieläpä selviä kielivirheitä semmoisen määrän, että tekeleen ymmärrettävyys joutuu vaaraan, nautittavuudesta ei puhettakaan.

Lukeva yleisö tämän kyllä huomaa, mutta on siihen tottunut ja tyytyy pitäen asiata vähäpätöisenä. Onpa se asian selitykseksi keksinyt tuon kyllä merkillisen, todellisuudessa kääntäjäimme varsin vähän mairittelevan sadun, että muka käännökset usein ovat toisen työtä, jonka vain kirjailija on nimellään „varmentanut“. Arvostelijamme taas ovat vähitellen luopuneet kielimuistutuksia tekemästä, ja mikäli joku niitä vielä tekee, ei niillä ole tarkotettua vaikutusta, kääntäjälle kun on kunnianasia olla niihin mitään arvoa panematta.

Surullisena näytteenä tällaisten käännöskien kielellisestä asusta ja samalla siitä pieteetin puutteesta, jota eräät kirjailijamme katsovat mahdolliseksi osottaa vieraskieliselle virkaveljelleen hänen teoksiaan suomenkielelle tulkitessaan, tahdon esittää Volter Kilven suomennoksen Gustav Frenssenin „Hilligenlei“ teoksesta.

Suomennoksen yleisvaikutuksesta ei ole suuria sanottavia. Olemme tekemisissä tavallisen hengettömän tusinakäännöksen kanssa, jonka parhaissakaan kohdin emme voi edes unohtaa lukevamme käännöstä. Siirrynkin yksityisseikkain selostukseen.

Alkaakseni sanastopuolesta huomautan että kääntäjä käyttää paljon tarpeettomia murteellisuuksia: „*timperi*“, „*puosu*“ (?), „*olviuopin*“, pitää olla oluttuopin, „*ranteimesta*“, p. o. ranteesta, „*joulunaattoo*“, „*helluntaiaattoona*“, p. o. joulunaatto, helluntaiaattona, „*jalkoinpolulle*“, p. o. jalkapolulle, „*herpponi*“, p. o. herposi, „*ylhäällä päätyyssä* vielä yksi huone“, p. o. päädyssä, „*entispäivänä*“, p. o. eilispäivänä, „*täysikasvuneina*“, p. o. täysikasvaneina l. -kasvuisina, „*puoleen*“, p. o. syrjään, „*kirkahäti*“, p. o. kirkaisi, „*lainaavat hevosensa tointoiselleen*“, p. o. toinen toiselleen tai toisilleen, „*omainen*“, p. o. tuttavallinen. — Joutavaa ruotsin mukailua on „*klubbi*“, kun klubi jo on täysin vakaantunut. — „*Lähteä köpitti pois*“ on väärin käytetty keikarimaisesta kävelemisestä. Vaikea ymmärtää on: „*Silloin istui piispa pöytään, ja söi valtaavasti*“. Siansaksaa on: „*hommaili koko puolen edeltäpuolen päivää*“, p. o. hommaili puolen aamupäivää. — Kääntäjän mielisana on *siten*; tätä hän käyttää sopivissa ja sopimattomissa paikoissa. Esim. „*Olen kolme vuotta jo ollut perämiehenä*.“ „*Vai siten!*“ „*Jo äskettäin kirjoitin minä ja julkaisin ensimmäisen itsenäisen kirjoitukseni — —*.“ „*Vai siten? Vai sinä se olit, joka — —*.“ „*Todellisuudessa on asia siten ja siten, sen tiedät itse hyvin*.“ „*Niin, siten* sanoi hän . . . *jotenkin siten*.“ Muut ihmiset näissä esimerkeissä käyttäisivät teeskentelemätöntä *niin* sanaa.

Suomenkielen taivutusoppi ei ole kääntäjälle liiaksi selvillä. Aivan tavallisia teonsanoja hän sekottelee toistyyppisiin sanaryhmiin. Esim. „*paastoa*“, p. o. paastota; „*pumppua*“, p. o. pumputa; „*tupakan* (p. o. tupakka) pitää minun *tarjoa*“, p. o. tarjota; „*leimukoon*“, p. o. leimut-

koon; „*katata* pöytää“, „*kattaat*“, p. o. kattaa, katat; „heidän *jatkatesaan* matkaa lauhkeni hänen mielessään“, p. o. h. jatkaessaan m. l. h. mielensä; „varpuset eivät *kylvää*“, p. o. kylvä; „*sujuamaan*“, p. o. sujumaan; „*välkkyävin* silmin“, p. o. välkkyvin silmin; „Köydenpunojakkadulla“, p. o. Köydenpunojakkadulla; „*ruhjonnut*“, p. o. ruhjonut. Vielä ihmeellisempi on: „*Toivotenkin* veisi hän hyvän tiedon“, joka luullakseni on sekamuodostus *arvatenkin* ja *toivottavasti* sanoista, sillä luulisi kääntäjän toki tietävän, ettei mitään *toivoan*, *toivota* sanaa ole. *Heläjää* on varmaan tavallisempi kuin kääntäjän „*heläjöi*“, ja muodolleen „*janoitsevat*“ hra Kilpi tuskin löytää tukea edes vanhasta virsikirjasta.

Pahaksi virheeksi luetaan jo koulupojille seuraavanlaiset taivutusvirheet: „*kaikelle törkylle*“, p. o. törylle; „*rangaisivat*“, p. o. rankaisivat; „H. I. menee pyytämään *ankerioita* jo“, p. o. H. I. menee jo ankeriaita pyytämään; „*ankaroissa*“, p. o. ankarissa; „*kevyiksi*“, p. o. kevyiksi; „*haikeesti*“, p. o. haikeasti; „*tyyneellä, tyyneet*“, p. o. tyynellä, tyynet; „*taampana*“, p. o. taampana l. taampana; „joka *sadannes* vuosi“, p. o. joka sadas vuosi. *Boije* nimestä kääntäjä muodostaa monikon omannon *Boijeiden!* olisi hauska tietää, sanooko kääntäjä myös *nukkeiden* (yks. nim. nukke). Painovirhe¹ lienee kerran tavattava „*angerias*“, mutta ei „*evangeliumi*“, jota muotoa kääntäjä säännöllisesti käyttää muiden ihmisten evankeliumin asemesta. Itäsuomalaisille kauhistus on lause: „hän *ei suurenteleikse*“, p. o. hän ei suurenteleite; mutta eihän ole pakko mennä käyttämään itsekohtaista (refleksiivistä) taivutusta, kun ei osaa. Ensimmäisen nimitavan pidempää muotoa omistusliitteettömänä, niinkuin lauseessa: „Ja kuten alkoi Lutheruksen päivinä monessa saksalaisessa kodissa uusi kuuma etsintä *löytääksi* »Jumalan sanaa», siten virkosi — —“ pidetään käyttäjänsä köyhyudentodistuksena. Kääntäjän omaa keksintöä on voittotilanmuoto „*halvempiarvoisempia*“. — Olemattomia ovat sellaiset yhdistetyt aikamuodot kuin: „Ne saattavat aikoinaan *olla olleet* ihmiskunnalle hyvät ja siunaukseksi“; „*Voisiko* iäinen voima *olla antanut* hänelle leivän sijasta kiven?“ Pitää olla: Ne ovat aikoinaan saattaneet olla j. n. e. Olisiko iäinen voima voinut antaa j. n. e.

Yhdysperäisiä sanoja kääntäjä joskus kirjottaa kahtena sanana: „*sunnuntai rauha*“, „*perjantai päivä*“, „*pyhäpäivä lakkinsa*“; p. o. sunnuntai-
rauha, perjantaipäivä, pyhäpäivälakkinsa tai paremmin pyhälakkinsa. Yhdysviiva väärässä paikassa on sanassa „*iso-isäviisautensa*“, p. o. iso-
isä-viisautensa l. isoisäviisautensa, tai paremmin isoisänviisautensa. Tar-

¹ Kenen taitamattoman käsissä lienee oikolukukin ollut? Painovirheitä on ylen paljon.

peettomasti yhteenkirjotettuna on: „eteenpäinkumartuneena“, „eteenpäinpyrkivät“, „anteeksiannamme“. Hyväksyttävä ei ole „Etelä-amerikassa“, p. o. Etelä-Amerikassa.

Määräyssana omannossa nimennön sijasta on sanassa „*piipunysä*“, parempi olisi *piippunysä*. Paljon tavallisemmin on kuitenkin tehty päinvastainen virhe: „*perunaviipaleita*“, „*taistelakiivauden*“, „*tuhmine kalasilmineen*“, „*profeettasilmin* ja *profeettasanoin*“, „*tyttösilmiin*“; p. o. perunanviipaleita, taistelunkiivauden, kalansilmineen, profeetansilmin ja profeetansanoin, tytönsilmiin.

Adverbiaalia on yleensä vältettävä käyttämästä määräyksenä muille kuin aluksen tai maineen sijoissa oleville nimisanoille. Kömpelöitä ovat esim. lauseet: „katselee ihmetellen suurta kaupunkia kohden *edessään*“; „Hän katsoo heihin *ympäriillään*“; „— — loi katseensa tuolle aavalle lakeudelle *edessä*“; „— — ei voinut kyyneliltä *silmissään* lukea“, p. o. ei voinut kyyneliltään lukea. Kääntäjän epätarkkaa kielikorvaa kuvaavia ovat: „Hän pyrki yhä uudestaan *isänsä taivaissa polville*.“ „Vasta kun osattiin kirjoittaa, tiedämme *jonkun näistä pyhistä sankareista nimen*.“

Väärässä sijassa on kohde esim. lauseissa: „Hilligenlei on murremuodostus sanasta heilig-land ja merkitsee *pyhä maa*“, p. o. pyhää maata. „Nyt hänen täytyi kiristää *kaiken* huomionsa siihen että hän oppi sen tuntemaan“, p. o. kaikki l. koko huomionsa oppiakseen sen tuntemaan. „*Pyhän, puhtaan maan* pitäisi teidän siitä tehdä“, p. o. pyhä, puhdas maa. „Hänessä ei herännyt ajatusta poimia *se*“, p. o. sitä. Vielä pahempi virhe on lauseissa: „Siitä asti, kun hän oli täyttänyt *kahdenkymmenen*, oli hänessä herännyt salainen ihmettely“; „kun hän täytti *kahdenkymmenenyhden*“, joista päättäen kääntäjä ei näy tuntevan laskusainain taivutusta.

Seurantoa on tarkottamattomalla lystillisyydellä käytetty esim. lauseissa: „Kun hän hetken perästä *jäykkine säärineen* tulla kompuroi alas portaita“; „katseli *suurine pyöreine silmineen* ylös pitkää H. B:ia kohden“; „Hän lähti *tarkkaavine*, hieman pelokkaasti *ihmettelevine silmineen* äitinsä rinnalla alas rantalaiturille.“ Pitää olla: jäykin säärin, suurin, pyörein silmin, tarkkaavin, ihmettelevin silmin.

Persoonaa-asemoita kääntäjä käyttää muodottoman runsaasti. Ei voi olla ihmettelemättä, kuinka kääntäjän oma korva voi tuollaista sieittää. Esimerkkejä löytää melkein joka sivulta, mutta riittäkööt seuraavat: „*minä* pelkään että *minä* vielä ajattelen pääni halki“, p. o. pelkään että vielä ajattelen l. pelkään vielä ajattelevani pääni halki; „asettui seisomaan lieden ääreen, vähän syrjempään, ettei *hän* olisi tiellä, mutta *hän* kuuli kuitenkin, kuinka *hän* torui ja sanoi, ettei *hän* kärsi, että

joku seisoo ja katselee kun *hän* keittää“, p. o. asetui seisomaan lieden ääreen vähän syrjempään, ettei olisi tiellä, mutta kuuli kuitenkin j. n. e. „Niin autuaaksi tuli *hän* ajatellessaan *häntä*. Niin rakasti *hän* *häntä* jo, vaikkei *hän* vielä ollut ikinä nähnytkään *häntä*“, p. o. N. a. *hän* tuli *häntä* ajatellessaan. Niin jo rakasti *häntä*, vaikkei vielä ikinä ollut nähnytkään. „Silloin ottivat *he* toisiaan kädestä, ja sanomatta enää sanaakaan säikähtäneinä kääntyivät *he* takaisin kylää kohden“, p. o. säikähtäneinä kääntyivät takaisin kylää kohden. Väärä ajatus on tästä johtunut seuraaviin lauseihin: „*hän* nauroi usein niin, että *hän* (joku toinenko?) nauroi sekä itsensä että toisetkin kiiriskelemään naurusta.“ „Silloin oli omistajalla vielä *hänen* (jonkun toisenko?) oma rakas poikansa.“ „*Hän* opiskeli niin kiivaasti että *hän* (joku sivullinenko?) sai kuumeen.“ „Hella Boije kirkahti ilosta kun *hän* (joku toinenko?) näki lapsensa.“

Persoonanomistusliite on väärin jätetty pois lauseesta: „Mutta ennen kaikkia pitäisi *hän* *silmät* (kenen? muiden ihmistenkö?) siellä selkosen selällään ja oppisi maailmaa“, p. o. *silmänsä*. Väärään sanaan se on liitetty lauseessa: „käyttääkseen *saavuttamaa taitoaan*“, p. o. saavuttamaansa taitoa. Omistusliitteellä olisi persoona ollut ilmaistava lauseissa: „Voiko *hän* todistaa *itsensä polveutuvan* vanhasta kuningassuvusta?“, p. o. Voiko *hän* todistaa polveutuvansa j. n. e. „Ja näki *itsensä kulkevan* sitä“, p. o. Ja näki kulkevansa, tai sitten: näki *itsensä* kulkemassa sitä.

Persoonan asema osottavaisen asemesta on seuraavassa: „Oletko sinä se poika, joka oli meillä, kun H. syntyi?“ „Olen, *hän* juuri minä olen“. Ilman aiheetonta juhlallisuutta olisi sanottava: Olen, se juuri minä olen.

Keskinäisasema on väärin kirjoitettu *toinen toisilleen*, p. o. toisilleen tai toinen toiselleen.

Muodottomia takakohtaisia lauseita ovat esim. „*Hän* oli kyllä tavallisissa oloissa samallinen kuin *hänet* tunnette“, p. o. samallinen l. sama, miksi l. joksi *hänet* tunnette. „Ole Vapahtaja, semmoinen kuin me kaipaamme“, p. o. semmoinen jota l. jommoista; „olet armas viisas ihmislapsi, paljon viisaampi kuin mitä minä koskaan voin tulla“, p. o. kuin miksi minä j. n. e. „*hän* luuli että *hän* oli sitä, mitä *hän* näytti: sulaa rauhaa“, p. o. sitä miltä *hän* näytti l. sellainen, jolta l. miltä *hän* näytti.

Asemoista puheen ollen huomautan lausetta: „tuomari laski *kummankin* kätensä lujasti oluthaarikan ympärille“, p. o. molemmat kätensä.

Epäsuomalaista on 1:sen nimitavan käytäntö lauseissa: „Niinpä oli heiltä *kielletty pitää* vaimojaankaan luonaan“, p. o. niinpä oli heitä kiel-

letty pitämästä; „Emme me *kaipaa hoitaa* toisten ihmisten lapsia“, p. o. Emme me kaipaa toisten ihmisten lapsia hoitoomme l. hoitaaksemme; „miten *kestät olla* täällä?“, p. o. miten kestät täällä-oloa, l. m. jaksat olla täällä? „Aivan harmistuneena *jätti* hän *sikseen* enää *pyrkiäkään* päämääräänsä kohden“, p. o. hän luopui enää pyrkimästäkään; „Ahdasmieliset miehet *keksivät sanoa* näinkin: — —“, p. o. ahdasmielisten miesten keksintöä on tämäkin sana; „hän *oli mielissään päästä* sinne“, p. o. päästessään.

Rumia germaanilaisuuksia tapaa alituisen: „Hän kaivoi kukkarossaan“. Olisipa siinä kukkarossa ollut kokoa! Mutta tarkoitus on: hän kaivoi kukkaroaan. „Nainen vavahti hiukan polvissaan“, p. o. Naisen polvet hiukan vavahtivat; „väitteli kanssani politiikassa ja uskonnonasioissa“, p. o. politiikasta ja uskonnonasioista; „salaneuvoksella ei ole mitään uskontoa, joka olisi *jostakin arvosta*“, p. o. jolla olisi jotain arvoa; „semmoiset miehet ovat *suuresta arvosta*“, p. o. suuriarvoisia; „— — kun hän kerran on pormestarina — —. Mutta koska hän ei *sitää* vielä ole, ja kuitenkin puhuu niin viisaasti kuin hän olisi *sitä*, niin saa hän tästä myöhemmin vällyihinsä“, p. o. Mutta koska hän se vielä ei ole l. mutta koska hän ei vielä ole pormestari ja kuitenkin puhuu niin viisaasti kuin jo olisi, niin j. n. e. „On aivan yhdentekevää, kuka ja *mitä* hänen isänsä on“, p. o. kuka ja mikä — eihän ole kysymys kemiallisen analyysin tekemisestä! „Mutta mehän emme vielä tiedä *jos* hän suostuukaan koko tuumaan“, p. o. suostuuko hän koko tuumaan. Järjetön on lause: „Sanokaa minulle: mitä sanovat ihmiset, että minä olen“, p. o. miksi ihmiset minua sanovat? (kääntäjän lause merkitsisi: mistä syystä ihmiset sanovat minun muka „eksisteeraavan“?). „Anna muuttui suuressa ilossaan *avoimeksi ja omaiseksi kuin ei ikinä ennen*“, p. o. avoimemmaksi ja tuttavallisemmaksi kuin koskaan ennen. „Tulkaa mieliltänne *niinkuin* lapset“, p. o. Tulkaa mieleltänne lapsiksi, tai paremmin: tulkoon mielenne lasten mielen laiseksi! (kääntäjän lause merkitsisi korkeintaan: joutukaa järjiltänne s. o. menettäkää järkenne, niinkuin lapset!); „Toisinaan näytti se *kuin* hämmennyksiin joutunut hajaunut *sotajoukko*“, p. o. Toisinaan se näytti hämmennyksiin joutuneelta hajaantuneelta sotajoukolta, tai: näytti kuin hämmennyksiin joutuneelta hajaantuneelta sotajoukolta — jos se paremmin sopii kääntäjän maneeriin. Väärä ajatus on lauseessa: „olen aikonut näyttää kansalleni *kuinka* kansani *elämä näkyy minulle*, ja minun silmilleni.“ Kuinkas se ei olisi näkynyt, kun kerran silmät päässä oli! Ajatus onkin: olen aikonut näyttää kansalleni, miltä sen elämä näyttää minusta ja minun silmiini. „Mennään katsomaan, *mitenkä* kaupungilla näyttää“, p. o. miltä kaupunki näyttää. „*Siten se nyt on* maailmassa“, p. o. Niin

täällä maailmassa nyt on. „Kirjapöydällä *seisoi* (!) ainoastaan latinalaisia kirjoja“, p. o. k. oli ainoastaan latinalaisia kirjoja. „Hänen ensimmäinen muistonsa oli, ettei hänen pienellä äidillään ollut *mitään* (!) rahaa kotona“, p. o. ollut kotona rahaa lainkaan. „Tämän kaupungin nimi on Hilligenlei, *tahtoo sanoa* pyhä maa“, p. o. s. o. pyhä maa; „teeaikana, *tahtoo sanoa* aamupäivällä kello kahdeksasta, p. o. teeaikana, s. o. aamupäivällä j. n. e.

Luettelen nyt eräitä yksityisiä virheitä. „Lapsesta asti *luonnollinen ja suora ja vilpittön* — — — näki hän nyt kaiken ympärillään vielä entistä pelottavampana“, p. o. luonnollisena, suorana ja vilpittömänä. „Hän rakastaa sinua, *semmoinen* kuin olet“, p. o. semmoisena. „Silloin on jo pimeätä ja tulee kylmäksi ja myöhäiseksi (!), p. o. tulee kylmä ja myöhäinen. „Jokaisen ihmisen pitää olla *pyhän*, p. o. pyhä. „He *osasivat* ainoastaan pelätä ja ei pelätä, *olla vahva* tai *olla heikko*“, p. o. olla vahvoja tai olla heikkoja. „Kerroppas *mitä työskentelee* nykyään vanhin siskosi“ (objekti intransitiiviverbillä). „Kolme uskollisinta seurasivat häntä“, p. o. seurasi. „*satatuhat* vuotta“, p. o. satatuhatta vuotta. „veti hyvillään saappaat *jaloistaan*“, p. o. jalastaan. „Se ei nyt enää ollut niin suuri kuin se oli *kymmentä* vuotta sitten“, p. o. kymmenen vuotta sitten. „*Tuntia* sitte oli hän konttoorissa“, p. o. tunti sitten; „*vuotta* sitten“, p. o. vuosi sitten; „*Muutamaa päivää* senjälkeen“, p. o. muutama päivä senjälkeen. Klassillinen poisheitto on lauseessa: „kujeiletko sinä minun kanssani, niin *kujeilen* minä *sinun*“, p. o. sinun kanssasi. „Hautakumpujen välillä istui lähetti sen, jota ei voi käsittää ihmismieli, ja nimittää ihmiskieli“, p. o. eikä nimittää. „Kai Jans pystytti sille (saarelle) paalun ja kirjoitti *sille*“, p. o. siihen; „käänsi kirjepuolen esiin kortista, *siellä* oli paljaita kukkia“, p. o. siinä. „Ja kun he telmivät kadulla, sydämistyi R. T. avaralla tuolillaan“, p. o. avarrassa tuolissaan. „Hän pelkäsi siinä oireita entisestä pakanuudesta“, p. o. entisen pakanuuden oireita l. oireita entiseen pakanuuteen, tai jätteitä entisestä pakanuudesta. Kankeita ja muodottomiakin ovat lauseet: „Voidakseen ymmärtää raamattua, *siihen* tarvitaan syvää tieteellistä tutkimusta“, p. o. V. y. r. on tarvis j. n. e. tai: raamatun ymmärtämiseen tarvitaan j. n. e. „*Ikäänkuin* kun meri hiljaa aaltoelee — — —: *siten* — — —“, p. o. Kuten meri hiljaa aaltoelee — — —: *siten* — — —. „(laiva) antaa kohahtaa päälleen *harmaan aallon harmaan aallon jälkeen*“, p. o. harmaan aallon toisensa jälkeen. „T. D:stä koitui poika, *jolla oli vahva puolensa itkemisessä*“, p. o. jonka vahva puoli oli itkeminen. „Luuletko sinä että minä kahdessa tunnissa voin *päättää itseni sellaiseen*“, p. o. voin päättää sellaista itsestäni. „Opettaja yritti seisauttaa eräät vankkurit, jotka ukkosilman aikaan joutuivat liikkeelle

rantalaiturilla. Vankkureilla istui *eräs* juopunut mies ja *eräs* lapsi. Mutta hän ei jaksanut pidättää kuormaa“, p. o. Vankkureissa istui juopunut mies ja lapsi. Pitkäpiimäinen on lause: „(hän) oli olevinaan, ikäänkuin saisi hän tyydytyksensä siitä“. Kääntäjän huolellisuuden saattaa omituiseen valoon lause: „*Kain silmänsä* loistivat niin autuaina“, p. o. Kain silmät.

Kaksikielisten torimatamien tyylin tasalla ovat lauseet: „Ei ole mitään välttämättömämpää kuin *että olla* siitä asiasta selvillä“; „lääkäri ei tiedä, *miten hänen kanssaan käy*“; „Olen tuuminut sen niin että tahdon palvella“; „kirjoituksen alla *seisoi lukea* nimi P. B.“ Entä sitten tuo kyynillinen lause: „leikkivät lapset, joiden *perään* ei kukaan katso“.

Mitä tulee sanajärjestykseen, niin kääntäjän mielihaluja on asettaa teosanan määräys pääsanansa jälkeen eikä sen edelle, niinkuin yleinen kieleemme käytäntö vaatisi. Hra Kilven omissa „tunnehymistyksissä“ se käy päinsä, onpa toisinaan tehokaskin tyylikeinona, kunhan sitä hyvää ei vain tarittaisi niin runsaasti että lukijata alkaa ällöttää. Mutta häiritsevältä sellainen sanajärjestys tuntuu esim. seuraavissa lauseissa: „No menehän katsomaan nyt, joko taivas on eheä taas“, p. o. No menehän nyt katsomaan, joko taivas taas on eheä. „Tähdet ovat kaikki paikoillaan taas“, p. o. taas paikoillaan. „Heräähän tyttöseni, nyt jatkatte matkaa taas“, p. o. nyt taas jatkatte matkaa. „Kaikkialla on valoa vielä? Koulusalissakin on valoa vielä?“ (kaikki esimerkit samalta sivulta!) „Älä väisty! Sillä pettäisit isäsi taivaassa. Hänen valtakuntansa ei tulisi silloin“, p. o. Silloin hänen v. e. t. „— — kirkonoppiin, siihen en usko.“ „Niin, mutta mitä sinä saarnaat sitte?“ p. o. N., m. m. sinä sitte saarnaat? Erehdyttävä on lause „Mitä tekee äitisi sitten?“, koska lausekorko ei ole sanalla *sitten*, vaan sanalla *mitä*; pitäisi niinmuodoin olla: mitä sitten äitisi tekee? „No . . . ja siten kuluu sinun aikasi siis!“, p. o. No . . . ja niin siis aikasi kuluu. „Kello kymmeneltä pitää minun olla takaisin jo“, p. o. Kello kymmeneltä pitää minun jo olla takaisin. „Heillä on edustajia valtiopäivilläkin jo“, p. o. H. o. jo valtiopäivilläkin e. „P. T. tahtoi mielellään auransa jo“, p. o. P. T. t. jo mielellään auransa. „minä häntä pelkään melkein“, p. o. minä melkein pelkään häntä. „näitä ei saa Hett vaan“, p. o. näitä vaan ei Hett saa.

Yleisenä sanajärjestyssäntönä kansanmurteissa ja myös yleiskielemme lauseopin oppikirjoissa on, että alus käy ennen mainetta. Germaani-laisten kielten vaikutuksesta on, paha kyllä, kirjallisuudessa paljon ruvettu käyttämään päinvastaistakin sanajärjестystä, milloin maineenmääräys alottaa lauseen. Mutta harva kääntäessäänkään matkinee niin orjallisesti alkukielen sanajärjестystä kuin hra Kilpi. Esim. „Uskaltaa

aikoo hän? Mitä aikoo hän uskaltaa?“ „Maksaa saa hän tästä, mitä hän tässä nyt on saanut aikaan. Maksaa saa hän.“ „Mitä teette te siellä?“ „Mitä teen minä?“ „Siten puhuivat he ja siten odottelivat he.“ „ikinä elämässäni en ole ollut onnettomampi kuin silloin.“ „No, ja siten on se vielä, ja siten on se oleva aina.“ Olisihan paljon teeskentelemätömämpää sanoa: Uskaltaa hän aikoo? Mitä hän aikoo uskaltaa? Maksaa hän saa tästä. Mitä te siellä teette? Mitä teen? Niin he puhuivat ja niin odottelivat. Niin on vielä ja niin on aina oleva. — Protokollatyylillä on samallinen sanajärjestys lauseissa: „Vanhemmat ja suuremmat (p. o. isommat, nim. lapset) seisivat taas (p. o. taas seisivat) vähän syrjempänä ja valaisi valkea (p. o. ja valkea valaisi) kauniisti heidän vakavia uneksuvia kasvojaan“; „lapset tulivat paljain jaloin tai kopisevissa puukengissä — — ja olivat äänensä (p. o. ja heidän äänensä olivat) kovat ja karkeat ja päät visapäisiä“ (!).

Kankea ja sisällyksen ymmärtämistä vaikeuttava sanajärjestys on seuraavissa lauseissa: „J. F. istui kookkaana ja nokisena, yllään kopahteleva nahkaesiliinansa, alasimella, kyynäspää mukavasti vasaraa vastaan nojattuna“, p. o. J. F. istui kookkaana ja nokisena alasimella, yllään kopahteleva nahkaesiliinansa, kyynäspää j. n. e. „Tämä istui kajuutassa erään merimieskistun äärimmälle kulmaukselle siten että hänellä oli pieni rautakamiini joka oli hieman lämmin vielä, polviensä välillä, hampaansa kalisivat ja hän vapisi vilusta“, parempi on esim.: Tämä istui kajuutassa erään merimieskistun äärimmälle kulmalle, polvet kahden puolen pientä rautakamiinia, joka oli vielä hieman lämmin, hampaansa kalisivat j. n. e. „Tämä oli roteva, pitkä mies, kasvot mustevat, silmävalkuaiset ja hampaat ainoastaan vilkahtelivat keltaisina“, p. o. kasvot tummahkot, joista ainoastaan silmävalkuaiset ja hampaat keltaisina vilkahtelivat. „Silloin kuulivat he . . . keskellä tuota avaraa, monikirjavaa puistoa, piilottauneena viherjiin, ihmeellisiin, tiheihin pensaihin matalaan ja selkeään satakielen ihanan ja puhtaan äänen.“ Hymähtämään saa lause: „Ensimmäisellä niistä seisoo komendantti, takanaan savupiippu ja edessään matala torvi, pukeuneena vettä valuvaan keltaiseen öljytakkiin, kaulassaan paksu englantilainen kaulaliina, päässään vanha lakki.“ Kiitollinen aihe pilakuvienpiirtäjälle!

Väärä sanajärjestys on myös seuraavissa lauseissa: „Hänen raukka, tuhma äitinsä!“ p. o. Hänen tuhma äitiraukkansa (tai: hänen raukkamainen, tuhma äitinsä); „tuuli työnteli sitä (pukua) joka hänen taipuvaa jäsentään vastaan“, p. o. hänen joka taipuvaa jäsentään vastaan, tai paremmin: jokaista hänen taipuvaa jäsentään vastaan. Kankeata on: „tarvelevät oman luonteensa ja toisten“, parempi olisi: tarvelevät omansa ja toisten luonteet.

Lopetan jo luetteloni, vaikka en ainesten puutteessa. Missä määrin käännös sisällyksensä puolesta on alkuteoksen mukainen en ole ottanut tarkastaakseni — käännöksen keho kieliasu on käsittäakseni vapauttanut minut siitä velvollisuudesta.

Epäiltävä kunnia käännöksen julkisuuteen pääsemisestä jakautuu toisiksi puoliksi kirjan kustantajalle, „Otavalle“. Miksi ei ole „Otava“ käsikirjotusta tarkastuttanut? Suomenkieltä kunnollisesti taitava henkilö olisi jo hätäisesti läpilukemalla siitä voinut karsia ainakin pahimmat kielivirheet. Nyt meillä on yksi huono käännös entisten epäluokisten lisäksi yleisön kielikorvaa pilaamassa.

Ceterum censeo: Onko liika vaatimus että edes suurimmat kirjan-kustannusliikkeemme vihdoinkin ja viipymättä hankkisivat kielentarkastajan, joka valvoisi jollei kaikkien julkisuuteen aiottujen teosten, niin ainakin käännösten kielenpuhtautta? Valitetaan kallista kustannuksia. Turhaa puhetta! Eihän käännettävistä teoksista makseta edes tekijä-palkkioita. Ja kun käännöskirjallisuus sisällykseen nähden kuitenkin on arvokkain osa kirjallisuuttamme, eikö sen hyväksi nyt sopisi edes tämän vertaa uhrata?

Artturi Kannisto.